

Motion till riksdagen 2008/09:N357

av **Gunnar Andréén (fp)**

Gotlands näringsliv

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om näringslivets möjligheter på Gotland.

Motivering

Utvecklingen på Gotland är i många avseenden positiv. Den 3 440 meter långa ringmuren runt Visby och den sedan 1995 som världsarv upptagna innerstaden utgör både på plats och när man närmar sig Visby från havet, en attraktion som kan mäta sig med många andra av världens mest kända turistattraktioner. Visby med sin av Hansan präglade stadsmiljö och många kyrkor och ruiner är och kommer att förbli en turistmagnet, en magnet kring och ur vilka många tjänstenäringslivet måste utvecklas, än mer än vad som i dag sker.

När detta väl är sagt måste likväl en oroande tendens framhållas. Det gäller befolkningsutvecklingen. Den är stagnerande, eller rent av sjunkande. Från 1900-talstoppen kring 1945 med nära 59 500 sjönk befolkningsantalet – i takt med att jordbruksnäringen fick allt mindre betydelse på ön – fram till 1965 ner mot 53 000 personer för att åter nå en topp kring 1990 med 58 000 invånare. Sedan 2004 har antalet på Gotland skrivna varje år minskat med något eller några hundratal personer för att 1 januari 2008 vara exakt 57 122. En analys av de sammantagna siffrorna visar att huvudorsaken är ett ganska jämt utflyttningsnetto.

Låt oss skissera en framtida utveckling för Gotland där besöksnäringen måste stå i centrum när staten genom egna anställda – militär personal eller olika former av statliga andra åtaganden – oavsett politiskt styre kommer att minska.

Fel! Okänt namn

Brandskattningen som 650-årsminne

Den 22 juli 1361 landsteg, åtminstone enligt sägnen, den danske konungen Valdemar Atterdag på Gotland, troligen söder om Visby. Landstigningen var inte helt oväntad eftersom Sveakungen Magnus Eriksson redan samma vår meddelat sina undersåtar på Gotland att ett danskt anfall kunde förutses.

Varför föll Visby så snabbt? Jo, gammal oenighet mellan Visbys välför-svarade borgare och bondebefolkningen utanför muren gjorde att försvaret av staden blev mycket ineffektivt och Valdemar Atterdags danska här besegrade olika bondehärer – snarare bönder som försvarade sina gårdar – med lätthet. Den 27 juli föll så staden. Enligt olika källor stupade hela 800 gutar utanför ringmuren, något som styrks av att åtskilliga välbevarade rustningar återfun-nits i de sex gravar som finns utanför muren.

En tid efteråt – omöjligt att säga hur länge – restes ett minneskors intill Solberga nunnekloster öster om ringmuren till minne av Valdemar Atterdags intåg i Visby. På latin står att läsa: *”Herrens år 1361 den 27 juli föll framför Visby portar gutarna i danskarnas händer. Här är de begravna. Bed för dem.”*

Oavsett vad som därpå hände finns skäl att nyttja detta datum, 27 juli 1361, som en minnesdag då å ena sidan Visbys borgare brandskattades, å andra sidan garanterades – ett i sammanhanget svårtolkat begrepp – fred och fritt styre.

Det är i dag mindre än tre år till 650-årsminnet av denna för Gotland och Sverige viktiga, historiskt sägenomspunna händelse.

Enligt vår mening bör hela 2011 – med den 27 juli som formell årsdag – formas som ett stort Visby-, Gotlands- och Östersjöars där öns och Visbys spännande historia vävs samman med framtiden och alla dess möjligheter.

Regeringen bör 2011 i särskild ordning se till att i samverkan med myndigheter, företag och andra intressenter skapa ett särskilt historie- och framtidsår för Visby och Gotland – och där Gotlands förnyande betydelse för hela Östersjön sätts i centrum. Denna vision bör ges regeringen till känna av 2008/09 års riksmöte.

Näringslivet, särskilt den offentliga sektorn

Av de knappt 26 000 förvärvsarbetande på Gotland är nära 7 000 anställda av Gotlands kommun, vilket då inkluderar hela sjukvårdsområdet. Därtill kommer att delvis skattefinansierade Destination Gotland har 400 anställda, Svenska Spel 360, Försäkringskassan 300, Samhall 250, Högskolan på Gotland 200 och länsstyrelsen knappt 150.

Den offentliga sektorn utgör en alltför tung del av sysselsättningen på Gotland, vilket inte betyder att någon arbetsuppgift inte behövs.

Det är det privata näringslivet, inom såväl tillverkningsindustrin samt tjänste- och handelsområdet plus jord- och skogsbruk, som är för litet, sysselsätter för få.

Näringslivet, särskilt tillverkningsindustrin

Den industriella produktionen på Gotland, särskilt efter ett par större 1990-talsnedläggningar med Ericsson i spetsen, är utöver cementtillverkningen i Slite inte alltför utvecklad.

Nedläggningen under 2008 av en småbåtstillverkning, som resulterar i att upp till 250 arbetsplatser går förlorade (i själva verket Gotlands största tillverkningsindustri, större än Cementa i Slite), utgör ett hårt slag för hela näringslivet eftersom en så stor industri för med sig också många former av serviceuppdrag och underleverantörstjänster.

Livsmedelsindustrin är en viktig del av industristrukturen på Gotland men hotas ständigt dels av sviktande investeringsvilja, dels av nya produkter som efterfrågas av konsumenterna, dels av politiskt beslutade, ibland tämligen nyckfulla, subventioner både inom Europeiska unionen och utanför densamma. Trots hög specialiserings- och förädlingsgrad inom jordbruket föreligger risk för att antalet sysselsatta inom såväl jordbruket som livsmedelsindustrin kan komma att minska ytterligare på Gotland. Konkurrensen är mycket hård och det geografiska hinder som 16 mil vatten till fastlandet utgör underlättar inte för det gotländska jordbruket.

Vid sidan av vad jorden kan erbjuda samt kalk och vind, saknar Gotland naturliga förutsättningar för industriell verksamhet byggd på lokala råvaror eller förädling.

Utbyggnaden av vindkraften har varit omfattande på Gotland men utgör knappast någon framtidsbransch. Vindkraften är av betydelse som tillskott på elområdet, men utbyggnaden har skett med stöd av betydande statliga subventioner. Att fortsätta med än större vindkraftsområden eller än högre vindkraftverk måste noga värderas mot andra energisatsningar.

Provboringarna efter olja för ett 20-tal år sedan visade att det, med den tidens teknik, inte fanns brytbara oljevolymmer att tillgå.

Den planerade rysk-tyska gasledningen utanför Gotland kommer, om den alls kommer till stånd, knappast att generera något enda jobb på Gotland, med mindre än att serviceproblem med gasledningen uppstår vilket – fortfarande om den kommer till stånd – av miljöskäl är synnerligen oönskat.

Kalkstensbaserad industri kommer med all sannolikhet att fortsätta vara en viktig försörjning på norra Gotland, inte minst med hänsyn till att tunga transporter lämpar sig särskilt väl för sjöfarten. I Slite med en bra utskeppningshamn finns dessutom kvalificerad forskning kring cement som borgar för att utvecklingen på detta område snarare leds än följs från Gotland. Värdet av cementtillverkningen är stort men kommer sannolikt inte att resultera i att fler arbeten skapas på Gotland, snarare tvärtom.

Vädret – och särskilt det förhållandet att antalet soltimmar på Gotland är stort – bör nyttjas utöver vindkraft. Elektricitet från solen är fortfarande inte alls konkurrenskraftigt men accelererande forskning kring effektiviteten i olika solfångarmaterial gör att de ekonomiska förutsättningarna kan komma att ändras. Det förefaller naturligt av Högskolan på Gotland blir ledande i ett sådant forskningssammanhang, i nära samverkan med – eller rent av kanske som del av – Kungl. Tekniska högskolan i Stockholm i syfte att både opti-

Fel! Okänt namn på

mera och maximera forskningsinsatserna. Att öka kunskaperna genom internationell samverkan på detta område är centralt. Också detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Näringslivet, särskilt tjänste-, service- och handelssektorn

Sysselsättningen på Gotland måste ökas genom att företagsamheten inom tjänste-, service- och handelssektorn ökar. Man kan också nämna att den elektroniska kommunikationen ökar möjligheterna dramatiskt för etableringar inom bank- och finansvärlden, resebranschen och andra telefon- och databaserade arbetsplatser och serviceföretag.

Tillkomsten av Wisby Strand, mer känt som Visby Kongresshall, i april 2007 – låt vara att den kunde tillkommit på ett mer kommersiellt sätt än vad som nu skett – innebär att besöksnäringen kan få allt större betydelse, främst genom att en säsongförlängning blir möjligt. Samarbete med olika Gotlandsbaserade Östersjöinstitutioner, allt från Författarcentrum via Riksutställningar till Sidas utvärderingsenhet, skapar möjligheter till en långt mer mångfacetterad besöksverksamhet än som hittills varit möjligt.

Genom den årliga Almedalsveckan och Medeltidsveckan, har på Gotland skapats besöksstraditioner som bör utvecklas till fler områden. Gotland är i dag mer känt än för flera decennier sedan.

Kommunikationer

Från tämligen blygsamma flygförbindelser till och från Stockholm har Gotlandsflyget utvecklats mycket starkt under senare år, med direktflygningar sommartid från ett 15-tal destinationer, låt vara i huvudsak svenska flygplatser.

Men genom att direktflyg också förekommer, om än i blygsam skala, från Tyskland – med 2007 nyöppnad förbindelse Hamburg–Visby, vidare från Danmark och Norge, har möjligheterna att få fler internationella besökare utöver de som kommer med kryssningsfartyg ökat dramatiskt. Här bör framför allt initiativrika företagare hitta många nya besöksmöjligheter.

På kryssningssidan – som säkert kommer att öka starkt i Östersjön under de närmaste decennierna – kommer antalet anlöp till Visby att vara beroende av att en ny kryssningsfartygspir kommer till stånd. Den förbättring av Visby hamn som tillkom under 1980-talet, och i hög grad har sitt upphov i förberedelser som gjordes under Ullstenregeringens tid 1978/79, ser vi i dag den fulla effekten av. Visby hamn är mycket flitigt frekventerad – men för liten för framtidens båttrafik.

Därför bör en ny kryssningspir planeras, i samverkan mellan företagsamhet, länsstyrelse, Gotlands kommun och Sjöfartsverket. Målet måste vara att förenkla för kryssningsfartyg att anlöpa Visby och därmed stimulera besöksnäringen. Annars är risken att alltför många kryssningsföretag far Got-

land förbi och i stället anlöper Tallinn, Helsingfors eller S:t Petersburg för att vid sidan av Stockholm nämna några av de mest attraktiva hamnarna i Östersjön.

Tankarna på en särskild kryssningspir i Visby och det ledningsarbete som behövs från regeringens sida bör riksdagen ge regeringen till känna.

Den alltid mest brännande Gotlandsfrågan, båttrafiken till och från fastlandet, är formellt löst fram till 2014. Om nya omständigheter som påverkar gällande avtal uppstår, utgår vi från att regeringen har hög beredskap för detta. Den kraftiga förbättring av kommunikationerna som inleddes under Bildtregeringens år 1991–94, har skapat goda möjligheter både till dagsbesök och till att arbeta på Gotland liksom för gotlänningar att besöka och arbeta på fastlandet.

Inför kommande transportavtalsperioder utgår vi från att nuvarande principer för prissättning för enskilda utvecklas i riktning mot att det skall bli än billigare – och helst snabbare – att åka till och från Gotland vattenvägen. Den nedläggningshotade sommarlinjen Öland–Gotland kan förhoppningsvis räddas genom att fler resenärer stimuleras nyttja den återöppnade båtlinjen.

Högre utbildning

På Högskolan i Visby studerar i dag bortåt 5 000 studenter. Det skall dock ingalunda döljas att här finns ett stort och tilltagande problem: Antalet distansstuderande är mycket stort, cirka hälften, och kan komma att öka ytterligare. De höga ambitioner som präglar högskolan och präglat dess tillkomst riskerar att inte kunna uppfyllas.

Regeringen Reinfeldt har genom högskoleministern Lars Leijonborg påtalat att varje lärosäte, så som skett i bland annat sydöstra Sverige där Linnéuniversitetet nu etableras genom att flera högskolor går samman med Universitetet i Växjö, måste fundera över huvudmannaskap och samarbetsmönster. Det gäller även Högskolan på Gotland.

Med många erbjudanden om kvalificerad utbildning – bland annat biologi, byggnadsvård, ekonomi, pedagogik, arkeologi, programmering, speldesign, juridik, etnologi, historia, kvalitetsteknik, samhällsgeografi, film, renässansstudier och design – men med bara nio fasta professurer bland de 200 anställda – kan närmare samverkan med andra och större lärosäten troligen öka konkurrenskraften och specialiseringen och möjligheterna till etablerandet av spetsforskning än fasthållandet vid egen administration och huvudmannaskap medför. Att inte våga diskutera för och nackdelar med nuvarande ordning är att göra sig själv en otjänst.

Det är naturligt att det på Gotland finns utbildning på postgymnasial nivå. Exakt hur denna skall vara organiserad och vilken omfattning den bör ha, bör övervägas noga.

Fel! Okänt namn

Ingmar Bergman

Det är ofrånkomligt att avsluta denna Gotlandsmotion med Ingmar Bergman. Den filmkunskap och den filmtradition som omger hans namn och är starkt knutet till Fårö, måste vårdas och utvecklas. Det bör ske i nära samverkan med den svenska filmbranschen, Gotlands kommun och andra intressenter. Att inte splittra det kulturverk som är Bergmans måste vara det övergripande målet samtidigt som framtida filmskapare måste kunna inspireras av hans verk med de nya möjligheter som följer av framtida teknik och inspelningsmiljöer.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2008

Gunnar Andrén (fp)